

Věc C-646/20

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

1. prosince 2020

Předkládající soud:

Bundesgerichtshof (Německo)

Datum předkládacího rozhodnutí:

28. října 2020

Navrhovatel v řízení o kasačním opravném prostředku:

Senatsverwaltung für Inneres und Sport, Standesamtsaufsicht
[ministerstvo vnitra a sportu (spolkové země Berlín), dozorový
matriční úřad, Německo]

Odpůrkyně v řízení o kasačním opravném prostředku:

TB

Předmět původního řízení

Nařízení č. 2201/2003 (nařízení Brusel IIa) – Pojem „rozhodnutí“ – Soukromý
rozvod – Uznání v jiném členském státě

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Výklad unijního práva, článek 267 SFEU

Předběžné otázky

1. Jedná se v případě zániku manželství na základě článku 12 italského
nařízení s mocí zákona (*decreto legge*) č. 132 ze dne 12. září 2014 o rozhodnutí o
rozvodu manželství ve smyslu nařízení Brusel IIa?

2. V případě záporné odpovědi na první otázku: Musí se k zániku manželství na základě článku 12 italského nařízení s mocí zákona (*decreto legge*) č. 132 ze dne 12. září 2014 přistupovat podle úpravy obsažené v článku 46 nařízení Brusel IIa, která se týká veřejných listin a dohod?

Uváděná ustanovení unijního práva

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Úř. věst. 2003, L 338, s. 1; Zvl. vyd. 19/06; dále jen „nařízení Brusel IIa“), zejména čl. 1 odst. 1 písm. a), čl. 2 bod 4, čl. 21 odst. 1 a článek 46

Uváděná ustanovení vnitrostátního práva

Personenstandsgesetz (zákon o osobním stavu, dále jen „PStG“), zejména § 16 odst. 1 první věta bod 3

Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (zákon o řízení v rodinných věcech a v záležitostech fakultativní soudní pravomoci; dále jen „FamFG“), zejména § 97 odst. 1 druhá věta a § 107 odst. 1 první věta

Italské nařízení s mocí zákona č. 132 ze dne 12. září 2014, přeměněné na zákon č. 162 ze dne 10. listopadu 2014, zejména článek 12

Stručné shrnutí skutkového stavu a řízení

- 1 TB má německou a italskou státní příslušnost, její manžel je pouze italský státní příslušník. Tito dva dne 20. září 2013 v Berlíně (Německo) uzavřeli manželství, což bylo zaznamenáno do sňatkové matriky.
- 2 Dne 30. března 2017 se dostavili na matriční úřad (*Ufficio di Stato Civile*) v Parmě (Itálie) a prohlásili, že nemají žádné nezletilé děti, zletilé děti závislé na péči jiné osoby, těžce zdravotně postižené zletilé děti ani ekonomicky nesamostatné zletilé děti, že mezi sebou neuzavírají žádnou dohodu o převodu majetku a že si přejí rozlukou vzájemnou dohodou. Toto prohlášení dne 11. května 2017 osobně potvrdili na matričním úřadu. Dne 15. února 2018 se tam dostavili znovu, odkázali na svá prohlášení ze dne 30. března 2017 a prohlásili, že si přejí zánik svého manželství, o kterém se nevede řízení. Poté, co tato prohlášení matričnímu úřadu v Parmě dne 26. dubna 2018 potvrdili, vydal matriční úřad TB dne 2. července 2018 osvědčení podle článku 39 nařízení č. 2201/2003, ve kterém se potvrzuje rozvod manželství s účinky od 15. února 2018.
- 3 TB požádala příslušný matriční úřad v Berlíně, aby tento rozvod zaznamenal do německé sňatkové matriky. Matriční úřad však má pochybnosti o tom, zda

provedení daného záznamu není podmíněno tím, že nejprve dojde k uznání podle § 107 FamFG, a proto věc předložil k rozhodnutí Amtsgericht (okresní soud, Německo). Amtsgericht (okresní soud) matričnímu úřadu usnesením ze dne 1. července 2019 uložil, aby mimosoudní soukromý rozvod, který se uskutečnil dne 15. února 2018, do zápisu ve sňatkové matrice doplnil teprve poté, co bude uznán příslušným orgánem podle § 107 odst. 1 první věty FamFG.

- 4 Stížnost paní TB podaná proti usnesení Amtsgericht (okresní soud) ze dne 1. července 2019 byla úspěšná. Kammergericht [vrchní zemský soud (v Berlíně), Německo] změnil usnesení Amtsgericht (okresní soud) a uložil matričnímu úřadu, aby zápis do sňatkové matriky nepodmiňoval předchozím uznáním rozvodu manželství, který se uskutečnil v Itálii, ze strany příslušného orgánu.
- 5 Příslušný orgán, Senatsverwaltung für Inneres und Sport [ministerstvo vnitra a sportu (spolkové země Berlín), Německo], kterému náleží dozor na matričními úřady, proti tomuto rozhodnutí podal kasační opravný prostředek k Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo), kterým se domáhá potvrzení rozsudku Amtsgericht (okresní soud).

Stručné shrnutí odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 6 Předmětem řízení je otázka, zda lze soukromý rozvod, ke kterému v Itálii došlo na základě souhlasných prohlášení manželů učiněných před matrikářem, do německé sňatkové matriky zaznamenat bez dalšího řízení o jeho uznání.
- 7 Podle německého práva musí být záznamy ve sňatkové matrice doplňovány a opravovány prostřednictvím zápisů o změnách a poznámek, a to mj. pokud dojde k rozvodu manželství (§ 16 odst. 1 první věta bod 3 PStG). Podkladem pro provedení těchto úprav může být rovněž pravomocné rozhodnutí vydané v cizině. Rozhodnutí vydané v cizině, kterým se rozvádí manželství, se uzná pouze v případě, že příslušný orgán potvrdil, že jsou splněny podmínky pro uznání (§ 107 FamFG).
- 8 Řízení o uznání však není zapotřebí, pokud se jedná o rozhodnutí ve smyslu čl. 21 odst. 1 nařízení Brusel IIa (§ 97 odst. 1 druhá věta FamFG). V takovém případě se rozhodnutí v Německu uzná, aniž by bylo vyžadováno zvláštní řízení. Pro účely provedení zápisu do sňatkové matriky pak postačuje předložení osvědčení podle článku 39 nařízení Brusel IIa.
- 9 Podle toho, co uvedl předkládající soud, se právní stav v Itálii jeví takto: Na základě italského nařízení s mocí zákona (*decreto legge*) č. 132 ze dne 12. září 2014 (dále jen „DL č. 132/2014“), přeměněného na zákon č. 162 ze dne 10. listopadu 2014, se manželé, pokud si přejí rozvod manželství, již nemusejí obrátit na soud, nýbrž mohou zvolit rovněž formu rozvodu pouhou dohodou.
- 10 Manželé se buď mohou za určitých podmínek, které jsou blíže vymezeny v zákoně, na rozvodu dohodnout v přítomnosti svých advokátů (článek 6 DL č.

132/2014), nebo mohou, jako v projednávaném případě, na základě čl. 12 odst. 1 DL č. 132/2014, který nabyl účinnosti dne 12. prosince 2014, před místně příslušným starostou jakožto nejvyšším matrikářem – i bez pomoci advokáta – uzavřít dohodu o rozvodu, pokud nejsou (jak stanoví čl. 12 odst. 2 DL č. 132/2014) dotčeny nezletilé děti nebo zletilé děti, které jsou nesvéprávné, těžce zdravotně postižené nebo ekonomicky nesamostatné. Matrikář převezme osobně učiněná prohlášení manželů, která nesmí zahrnovat žádné převody majetku, a vyzve manžele, aby se k němu dostavili za účelem potvrzení dohody, a to nejdříve za 30 dní po obdržení prohlášení (čl. 12 odst. 3 DL č. 132/2014). V období mezi předložením prohlášení a potvrzením může matrikář ověřit pravdivost prohlášení manželů (např. skutečnost, že nemají nezaopatřené děti) a manželé mají možnost promyslet si své rozhodnutí a případně se rozhodnout jinak. Potvrdí-li svou dohodu, nahrazuje tato dohoda soudní rozhodnutí.

- 11 Sporné je, zda rozvod podle italského práva, uskutečněný na základě souhlasných prohlášení manželů učiněných před matrikářem, spadá do oblasti působnosti nařízení Brusel IIa. V případě záporné odpovědi na tuto otázku by byl kasační opravný prostředek dozorového matričního úřadu opodstatněný a rozvod, který se uskutečnil v Itálii, by mohl být do německé sňatkové matriky zanesen pouze na základě uznání ze strany příslušného orgánu.
- 12 Odpovědi na tuto otázku uváděné v odborné literatuře se liší, předkládající soud se však přiklání k záporné odpovědi, jelikož schází konstitutivní účast soudu. Odpověď na tuto otázku závisí na tom, jak je třeba chápat pojem „rozhodnutí“, který používá nařízení Brusel IIa.
- 13 Podle čl. 2 bodu 4 nařízení Brusel IIa se „rozhodnutím“ ve smyslu tohoto nařízení rozumí rozhodnutí o rozvodu, rozluce nebo prohlášení manželství za neplatné a rozhodnutí týkající se rodičovské zodpovědnosti, vydané soudem členského státu, bez ohledu na to, jak je označeno, včetně výrazů „rozhodnutí“, „rozsudek“, „usnesení“ nebo „nařízení“. Za „soud“ je podle čl. 2 bodu 1 nařízení Brusel IIa třeba považovat všechny orgány členských států příslušné k rozhodování ve věcech spadajících do oblasti působnosti tohoto nařízení. Je pravda, že z uvedeného lze dovodit, že aby bylo možno mít za to, že se jedná o rozhodnutí, je třeba zásahu státního orgánu. Nelze však dospět k jednoznačnému závěru o tom, jakou povahu tento zásah musí mít. Formulace „rozhodnutí [...] vydané“ [v něm. znění „*erlassene Entscheidung*“] ovšem v souvislosti s rozvodem nasvědčuje konstitutivní, nikoli pouze registrační povaze účasti státního orgánu.
- 14 Soudní dvůr se dosud otázkou, zda do působnosti nařízení Brusel IIa spadají soukromé rozvody, zabýval pouze nepřímo (viz rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Sahyouni, C- 372/16, EU:C:2017:988).
- 15 Předmětem tohoto řízení byla otázka, zda rozvod, který je výsledkem jednostranného prohlášení, které jeden z manželů učinil před náboženským soudem v Sýrii, spadá do oblasti věcné působnosti nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v

oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (Úř. věst. 2010, L 343, s. 10, dále jen „nařízení Řím III“). Soudní dvůr vyloučil, že se v případě takového soukromého rozvodu jedná o „rozvod“ ve smyslu čl. 1 odst. 1 nařízení Řím III. Je pravda, že soukromé rozvody nejsou z jeho působnosti vyloučeny. Avšak skutečnost, že nařízení Řím III hovoří o zásahu „soudu“ a o „řízení“, nasvědčuje tomu, že se toto nařízení má týkat výlučně rozvodů prohlášených státním soudem, veřejným orgánem či pod jeho dohledem (rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Sahyouni, C-372/19, EU:C:2017:988, bod 39). Oblasti věcné působnosti nařízení Řím III a nařízení Brusel IIa by měly být vzájemně slučitelné, takže definice pojmu „rozvod“ se v obou nařízeních musí shodovat.

- 16 Cílem nařízení Řím III je zavést mezi zúčastněnými členskými státy posílenou spolupráci v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Sahyouni, C-372/19, EU:C:2017:988, bod 44). V době, kdy bylo přijato, mohly v právních řádech členských států účastnících se takové posílené spolupráce přijímat právně závazná rozhodnutí v této oblasti pouze veřejné orgány. Je tedy třeba konstatovat, že unijní normotvůrce mířil pouze na situace, kdy rozvod prohlašuje státní soud, veřejný orgán či k prohlášení dochází pod jeho dohledem (rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Sahyouni, C-372/19, EU:C:2017:988, bod 45). Několik členských států sice od přijetí nařízení Řím III upravilo možnost prohlásit rozvod bez zásahu státního orgánu, avšak to nic nemění na tom, že soukromé rozvody by mohly být zahrnuty do působnosti nařízení Řím III pouze na základě změn, které může provést výlučně unijní normotvůrce. S ohledem na definici pojmu „rozvod“ uvedenou v nařízení Brusel IIa z cílů nařízení Řím III tedy vyplývá, že toto nařízení se vztahuje pouze na rozvody prohlášené státním soudem či veřejným orgánem nebo pod jeho dohledem (rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Sahyouni, C-372/19, EU:C:2017:988, bod 48).
- 17 Ačkoli Soudní dvůr tímto způsobem vyložil pojem „rozhodnutí“ pro účely nařízení Řím III, lze mít za to, že se o „rozhodnutí o rozvodu“ ve smyslu čl. 2 bodu 4 nařízení IIa jedná pouze v případě, že rozhodnutí bylo vydáno státním soudem či veřejným orgánem nebo pod jejich dohledem. Z tohoto rozsudku ovšem nelze dovodit, jakou intenzitu a právní povahu musí tato kontrola mít.
- 18 Záruku ochrany „slabšího“ manžela před vznikem újmy v souvislosti s rozvodem může skýtat pouze konstitutivní účast státních orgánů, protože pouze v takovém případě může soud nebo jiný orgán rozvodu zabránit tím, že odmítne vydat akt, kterým se na něm stát podílí. Z pohledu předkládajícího soudu tomu nemůže být jinak ani v případě působnosti nařízení Brusel IIa, protože čl. 21 odst. 1 nařízení Brusel IIa se zakládá na úvaze, že tuto záruku lze očekávat rovněž od rozhodnutí o rozvodu vydaného v některém členském státě (viz rovněž bod 21 odůvodnění nařízení Brusel IIa).
- 19 Tyto úvahy v každém případě hovoří ve prospěch kvalifikace italského občansko-správního rozvodu podle článku 12 DL č. 132/2014 jako soukromého rozvodu, na

který se nevztahuje nařízení Brusel IIa, jelikož italský matrikář zjevně nemá přezkumnou pravomoc, která těmto požadavkům činí zadost.

- 20 Ve prospěch tohoto posouzení hovoří rovněž okolnost, že unijní normotvůrce neměl při přijetí nařízení Brusel IIa důvod zahrnout do něj takové smluvní formy rozvodu, jako je forma rozvodu stanovená v Itálii, protože tehdy nebyly právem členských států stanoveny. Nelze tedy mít za to, že se na tuto možnost rozvodu bez konstitutivního aktu státní účasti, zavedenou teprve dlouho po přijetí nařízení Brusel IIa, vztahuje legislativní cíl spočívající v uznání rozhodnutí bez zvláštního řízení, sledovaný čl. 21 odst. 1 nařízení Brusel IIa.
- 21 Mimoto unijní normotvůrce tento typ případů mezitím pro období počínající 1. srpnem 2022 výslovně upravil nařízením Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí (Úř. věst. 2019, L 178, s. 1, dále jen „nařízení Brusel IIb“). V souladu s tím jsou podle čl. 65 odst. 1 nařízení Brusel IIb veřejné listiny a dohody týkající se rozvodu, které mají závazné právní účinky v členském státě původu, uznávané v jiných členských státech, aniž by byl vyžadován zvláštní postup.
- 22 Jak plyne z bodu 14 odůvodnění nařízení Brusel IIb, pokládá unijní normotvůrce za podmínku existence rozhodnutí okolnost, že došlo ke schválení soudem nebo jiným orgánem po přezkumu ve věci samé. Prostřednictvím přepracovaného znění nařízení hodlá podchytit i postupy, na kterých se orgány veřejné moci podílejí jiným způsobem – např. pouze provedením registrace. Z uvedeného lze vyvodit, že i podle názoru unijního normotvůrce se nařízení Brusel IIa na takové postupy nevztahuje, a tudíž ho na italský občansko-správní rozvod nelze použít.
- 23 Ohledně druhé otázky má předkládající soud za to, že uznání rozvodu, který se uskutečnil na základě článku 12 DL č. 132/2014, není možné ani na základě článku 46 nařízení Brusel IIa. V tomto ustanovení – na rozdíl od čl. 65 odst. 1 nařízení Brusel IIb – není uveden rozvod, nýbrž jsou v něm zmíněny pouze vykonatelné veřejné listiny a dohody. To se však z důvodu absence listin a dohod, které by v tomto ohledu byly vykonatelné, nemůže týkat rozvodů.
- 24 Celkově vzato nelze ke správnému výkladu jednoznačně dospět ani na základě nařízení Brusel IIa, ani na základě dosavadní judikatury Soudního dvora, a proto se Soudnímu dvoru předkládají obě uvedené otázky.